

УДК 343.126

ПІДСТАВИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ПРО ПОЧАТОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Квашук О.Д., здобувач
Донецький юридичний інститут МВС України

Досліджено актуальну для теорії і практики кримінального процесу проблему підстав прийняття рішення про початок досудового розслідування.

Ключові слова: рішення, підстави, досудове розслідування, кримінальне правопорушення, факт вчинення правопорушення.

Исследуется актуальная для теории и практики уголовного процесса проблема принятия решения о начале досудебного расследования.

Ключевые слова: решение, основания, досудебное расследование, уголовное правонарушение, факт совершения правонарушения.

Kvashuk O.D. GROUNDS FOR THE DECISION TO START THE PRELIMINARY INVESTIGATION
Explores current theory and practice of criminal trial issue the decision on pre-trial investigation.
Key words: solution, base, pre-trial investigation, criminal offense, the fact of the offense.

Постановка проблеми. Законною підставою для початку досудового розслідування є обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення (ч. 1 та п. 4 ч. 5 ст. 214 КПК). Однак зміст підстави кримінальний процесуальний закон не розкриває. Відсутня єдність у цьому питанні і в теорії кримінального процесу, в якій висловлено декілька позицій, що часто суперечать одна одній*. Наявність такої ситуації обумовлена тим, що законодавча «формула» не дає змоги однозначно відповісти на питання, які саме факти необхідно встановити до моменту початку досудового розслідування та який «рівень» інформації може задовольнити пізнавальні потреби особи, яка вирішує, чи потрібно розпочинати досудове розслідування за заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення. Проблема визначення, в тому числі законодавчого, підстав для початку розслідування не є «точковою». Вона є складовою ширшої проблеми – доступу громадян до кримінального правосуддя. Нечіткість формулювань законодавця в частині регламентації підстав для початку розслідування може сприяти необґрунтованій відмові у цьому, а отже, і відмові у правосудді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми визначення підстав прийняття рішення про початок досудового розслідування були предметом наукових досліджень таких вітчизняних учених, як А.Я. Дубинський, В.С. Зеленецький, О.Р. Михайленко, Д.П. Письменний та інші. Однак у роботах, виданих раніше цими та іншими ученими, мова йшла про підстави для прийняття рішення про порушення кримінальної справи, яке було передбачене Кримінально-процесуальним кодексом України (КПК) 1960 року. Проблемам початку досудового розслідування за КПК 2012 року належної уваги не приділено через незначний період дії цього КПК.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). З метою надання рекомендацій щодо удосконалення законодавчого визначення підстав для початку досудового розслідування і практичного застосування чинних норм кримінального процесуального права, якими їх урегульовано, у межах цієї статті треба вирішити такі завдання: 1) здійснити порівняльний аналіз норм КПК 1960 року і 2012 року в

частині регулювання підстав для початку досудового розслідування (порушення кримінальної справи); 2) сформулювати пропозиції щодо удосконалення правового регулювання підстав для початку досудового розслідування.

Виклад основного матеріалу дослідження. У літературі виокремлюють наступні елементи поняття підстави для порушення кримінальної справи (початку досудового розслідування): наявність ознак злочину та достатність даних про це [1, с. 13; 2, с. 36]. Деякі автори вважають, що складові частини цієї підстави утворені не двома, а трьома елементами, які відображені самостійними категоріями: 1) наявність ознак злочину; 2) наявність даних про ці ознаки; 3) достатність таких даних [3, с. 104].

Аналізуючи положення закону, багато вчених дійшли висновку, що підстава для початку розслідування (порушення справи) включає в себе два нерозривно пов'язані елементи – юридичну та фактичну підставу. Під юридичною підставою розуміють наявність у діянні, про яке надійшла заява (повідомлення), ознак кримінального правопорушення, а під фактичною – достатні дані, на основі яких встановлюються ознаки такого правопорушення [4, с. 56; 5, с. 15; 6, с. 10].

Закон не визначає, які саме обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, мають бути встановлені для обґрунтування прийняття розглядуваного підсумкового рішення дослідного кримінального процесу. Не знайшло однозначного вирішення це питання й у процесуальній літературі, що у свою чергу обумовлює і нечіткість розуміння його у практичній діяльності. Відсутня ясність у тому, які саме правові сторони, властивості події, про яку надійшла заява чи повідомлення, мають досліджуватися в дослідному кримінальному процесі для задовільного вирішення питання про прийняття рішення про початок досудового розслідування.

Не ставлячи за мету огляд усієї літератури, відмітимо деякі найбільш типові погляди авторів. У деяких працях зміст правової сторони підстави для порушення справи (початку досудового розслідування) не розкривається [7, с. 7]. Ряд учених вважає, що вона являє собою «зміст конкретного складу злочину, що складається із сукупності всіх ознак (виділено нами – О. К.), що характеризують кожний із його елементів» [8, с. 15]. Ототожнення «ознак злочину» з ознаками його складу є характерним для робіт інших процесуалістів [5, с. 15-16; 9, с. 233-236].

Існує думка, що для прийняття рішення не потрібно з'ясовувати всі елементи складу протиправного діяння, а «вимагається встановити наявність деяких із

* Наведені нижче позиції учених стосуються підстави прийняття рішення про порушення кримінальної справи. Однак ми вважаємо, що зазначені позиції цілком можуть бути розглянуті з метою виявлення в них раціонального «зерна» у плані дослідження підстави для початку досудового розслідування. Тим паче, що рішенням про порушення кримінальної справи, по суті, теж розпочиналося досудове розслідування.

них: об'єктивні ознаки (загальний об'єкт та об'єктивну сторону – діяння, наслідки та причинний зв'язок) складу злочину, і лише в окремих випадках необхідно встановити ознаки, що є характерними для спеціального суб'єкта злочину» [10, с. 67-70].

До встановлюваних ознак окремі процесуалісти додають також суб'єктивні властивості діяння. На думку В.О. Лазарева, рішення про початок досудового розслідування може та повинно прийматися лише за наявності такої сукупності даних, що характеризує не лише об'єкт та об'єктивну сторону діяння, але і винне вчинення, або, як мінімум, виключає невинуватість особи, яка його вчинила [11, с. 16-17]. Л.М. Лобойко вважає, що на етапі ухвалення даного рішення необхідним мінімумом («нижньою границею») меж пізнання кримінально-правового об'єкта слід вважати наявність суспільної небезпечності та протиправності діяння [12, с. 86]. При цьому автор не виключає можливості встановлення як усіх інших ознак складу злочину, так і злочину в цілому [12, с. 85].

Питання, як бачимо, є дискусійним.

Приймаючи процесуальне рішення про початок досудового розслідування необхідно здійснити кваліфікацію цього діяння, тобто встановити тотожність його рис із ознаками, які містить норма кримінального закону, що індивідуалізує певне кримінальне правопорушення. П. 5 ч. 5 ст. 214 КПК вимагає від слідчого, прокурора при внесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР вказати його кваліфікацію із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність. Тут йдеться про ознаки, що є конкретизованими, включеними до складу кримінального правопорушення. Ці ознаки дають можливість «впізнати» його у фрагментах дійсності, з приводу яких здійснюється кримінальне процесуальне пізнання. Лише система ознак складу кримінального правопорушення визначає суспільну небезпечність та кримінальну протиправність діяння в цілому [13, с. 95].

Будучи свого роду інформаційно-правовою моделлю кримінального правопорушення певного виду, його склад містить системний «набір» тих властивостей діяння, які необхідно встановити з метою встановлення реального існування кримінально-правового відношення. Слід відмітити, що у співвідношенні із диспозицією статті Особливої частини КК склад кримінального правопорушення є структурно складнішим, оскільки диспозиція вказує лише на риси, що є специфічними для того чи іншого складу, а ознаки складу, відсутні в диспозиціях статей, впливають із положень Загальної частини.

При визначенні підстави для початку досудового розслідування ознаки кримінального правопорушення встановлюють на основі ознак діяння, що знайшли своє відображення в його складі. Так, якщо під час розгляду заяви про вчинення крадіжки буде встановлено, що наявні сліди зламування вхідного замка квартири, а власник стверджує про відсутність певних речей, це вказує на наявність ознак таємного викрадення чужого майна із проникненням до житла, звідки слідує висновок і про існування ознак протиправності та суспільної небезпечності цієї події.

Які ж саме ознаки кримінального правопорушення слід встановити для правомірної прийнятності досліджуваного процесуального рішення? Відповідь на це питання закон не розкриває.

Очевидно, що невстановлення однієї з ознак кримінального правопорушення (наприклад, його суб'єкта) не означає автоматичної відсутності підстави для початку досудового розслідування. Виходячи із цього простого умовиводу, можна зробити перший висновок про те, що встановлення всієї системи ознак кримінального правопорушення у дослідчому кримінальному процесі не вимагається. Тоді виникає резонне питання: які ознаки слід встановити?

На думку ряду авторів, необхідно перш за все встановити, що діяння, про яке йдеться у заяві (повідомленні), є суспільно небезпечним. Якщо діяння не має цієї невід'ємної ознаки, то у порушенні кримінальної справи, тобто у початку досудового розслідування, має бути відмовлено [10, с. 66]. На думку А.В. Єремяна, визначення суспільної небезпечності діяння при вирішенні даного питання набуває значення лише після того, як буде встановлено його протиправність [14, с. 17]. Нам імпонує остання точка зору.

Суспільна небезпечність є матеріальною ознакою кримінального правопорушення, що визначає його формальні ознаки, тобто протиправність. Перехід від усвідомлення суспільної небезпечності до визначення кримінальної протиправності – це шлях, яким повинен йти законодавець при віднесенні тих або інших діянь до категорії кримінальних. Особа, яка застосовує право, при вирішенні питання про початок досудового розслідування йде у своїй діяльності у зворотній послідовності [15, с. 108]. Так, наочно це проявляється у перебігу вирішення питання щодо малозначності діяння, визначеної ч. 2 ст. 11 КК, якою закладено програму дій особи, котра її застосовує: спочатку слід встановити формальну відповідність діяння всім ознакам складу кримінального правопорушення, а потім переходити до з'ясування його суспільної небезпечності. Достовірно встановлена відсутність однієї з ознак складу кримінального правопорушення, вказує на відсутність протиправності. Суспільну небезпечність далеко не завжди вдається всебічно та повно дослідити у дослідчому кримінальному процесі, що обумовлює необхідність початку досудового розслідування.

На наш погляд, з метою констатації протиправності діяння мінімально слід встановити факти, що вказують на обов'язкові ознаки об'єктивної сторони якогось конкретного кримінального правопорушення. Встановлення це здійснюється шляхом зіставлення відомих фактів з ознаками, вказаними у диспозиції норми закону про кримінальну відповідальність, що розкриває протиправність діяння.

Необхідно встановлювана сукупність ознак кримінального правопорушення у дослідчому кримінальному процесі може бути різною, оскільки обумовлюється характером події, яка є об'єктом кримінального процесуального пізнання.

Законодавець недвозначно вказує, що підставою для початку досудового розслідування є наявність обставин, на які вказують ті риси, властивості події, що становлять ознаки складу кримінального правопорушення та дозволяють кваліфікувати діяння за певною статтею КК. Отже, необхідно встановити дані не про елементи складу кримінального правопорушення, а про ознаки його складу.

Що стосується «мінімуму» таких ознак, що вказують на протиправність та суспільну небезпечність діяння, ми приєднуємося до точки зору авторів, які вважають, що на момент початку досудового розслідування за ознаками кримінального правопорушення (за фактом) потрібно встановити ознаки, що відносяться до об'єкта й об'єктивної сторони певного складу кримінального правопорушення [14, с. 14; 16, с. 17-18; 17, с. 146].

На момент ухвалення рішення про початок досудового розслідування не обов'язково мати вичерпні відомості про склад кримінального правопорушення. Повне та всебічне встановлення винних осіб, форми вини, мотиву, способу та інших обставин вчинення кримінального правопорушення – це завдання наступних стадій кримінального процесу. На первинному етапі через встановлення вказаних властивостей суспільно небезпечного діяння слід встановити лише ознаки кримінального правопорушення. Поряд із цим, встановлення ознак, що характеризують інші

елементи складу кримінального правопорушення, не виключається, а в деяких випадках – є умовою законного початку досудового розслідування.

Досудове розслідування розпочинається у першу чергу з приводу певного факту (фактів), щодо якого обговорюється питання про те, містить він ознаки кримінального правопорушення чи, навпаки, не має таких якісних характеристик. Такі провадження на практиці називають «фактовими» або розпочатими за фактом кримінального правопорушення. І дійсно, в перебігу ухвалення рішення оцінку надають юридично значущим ознакам самого діяння, зв'язку цих обставин з їх правовою сутністю – рисами кримінального правопорушення, описаними у нормі закону про кримінальну відповідальність.

Однак діяння завжди вчиняється суб'єктом кримінального правопорушення. І хоча встановлення суб'єкта не є завданням першого етапу кримінального провадження, отримання даних про таку особу в дослідчому кримінальному процесі можливе, а в деяких випадках – неминуче: існують категорії діянь, за якими без встановлення суб'єкта кримінального правопорушення вирішити питання про початок досудового розслідування проблематично або неможливо. Йдеться про суб'єкта, що володіє спеціальними ознаками.

У зв'язку з цим виникає питання про зміст рішення про початок досудового розслідування в даному випадку. Проблема можливості початку розслідування щодо певної особи є не новою в науці, а її дискусійний характер обумовлений тим, що багато авторів заперечують правильність такого підходу. Суротівники початку досудового розслідування щодо особи свою позицію обґрунтовують передчасністю визначення особи, яку слід притягувати до відповідальності, оскільки на момент початку розслідування ще не зібрані докази, які підтверджують її причетність до кримінального правопорушення достовірно, тому це тягне за собою порушення прав та законних інтересів особистості, ігнорування презумпції невинуватості [18, с. 180-181; 19, с. 55].

Із самого початку дії КПК 1960 року такого рішення закон не передбачав. Після тривалих спорів законодавець врешті-решт у 1995 році схилився до необхідності врегулювання цього питання, встановивши, що якщо на момент порушення кримінальної справи встановлено особу, яка вчинила злочин, кримінальну справу повинно бути порушено щодо цієї особи [20].

В.С. Зеленецький підкреслював, що кримінальний закон містить десятки складів злочинів, які вчинити може не лише спеціальний суб'єкт, а лише певна, індивідуально визначена особа, «прив'язана» до конкретних суспільних відносин, вважаючи, що «легалізація» запідозреної особи рішенням про порушення кримінальної справи створює для цієї особи передумови своєчасного захисту своїх прав, а для прокурора – припинення допущеного порушення закону, попередження настання більш тяжких наслідків щодо неї [21, с. 140]. Саме ці міркування, на наш погляд, були лейтмотивом законодавчого встановлення обов'язку порушення справи щодо особи. Інша справа, що правовий інститут порушення справи щодо особи, як і суміжних інститутів, якими врегульоване процесуальне положення учасників кримінального процесу, підлягав законодавчому корегуванню.

У першу чергу слід відмітити, що правовий статус особи, щодо якої порушено справу, у КПК 1960 року не був визначений аж до моменту втрати чинності цим КПК. Окрім прав на оскарження постанови про порушення справи, така особа не була наділена гарантованими правами захищати свої інтереси. І хоча фактично дана особа була підозрюваною у вчиненні злочину, а тому, природно, – такою, що має право на захист, з точки зору закону реальними правами вона

не була наділена, тому прокуророві, слідчому для забезпечення законного режиму здійснюваних щодо неї процесуальних дій часто доводилося штучно надавати такій особі певного статусу шляхом застосування заходів процесуального примусу, наприклад, шляхом формального обрання запобіжного заходу. Інколи первинно виниклі підозри щодо певної особи у перебігу подальшого провадження не підтверджувалися, хоча сам факт злочину не викликав сумнівів, у зв'язку із чим виникали резонні питання: чи має ця особа право на реабілітацію, та що робити з кримінальним переслідуванням, яке первинно було сконцентроване на певній особі, вказаній у постанові про порушення кримінальної справи? Відповідей на ці питання КПК 1960 року не давав.

КПК 2012 року вирішив проблему, про яку йшлося вище. До Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) не вносять відомості про особу, щодо якої у перебігу дослідного кримінального процесу встановлені дані про її ймовірну причетність до кримінального правопорушення (ч. 5 ст. 214 КПК). В усіх випадках досудове розслідування розпочинається лише за фактом, відомості про який вносять до ЄРДР (п. 4 ч. 5 ст. 214 КПК). Якщо в матеріалах дослідного процесу є відомості про причетність конкретної особи до вчинення правопорушення, то за наявності підстав для повідомлення цій особі про підозру слід ухвалити саме таке рішення.

Такий спосіб початку досудового розслідування зняв усі питання з обмеженнями прав і свобод особи, щодо якої до 21 листопада 2012 року приймалося рішення про порушення кримінальної справи. У тому числі і проблемні ситуації, які виникали у практичній діяльності і були пов'язані з необхідністю порушення справи щодо кожного зі співучасників, причетність до злочину яких встановлена у перебігу досудового розслідування справи, порушеної щодо однієї особи. Слідчій практиці були відомі випадки, коли кримінальна справа порушувалася щодо однієї особи, а в перебігу розслідування з'ясовувалося, що в дійсності злочин вчинено групою осіб. На думку А.Н. Якименко, в цьому випадку слід було б виносити постанову про порушення кримінальної справи щодо кожного зі співучасників [22, с. 72].

Ці обставини наводили окремих авторів на думку про можливість порушення справи, тобто початку досудового розслідування, лише за фактом вчинення кримінального правопорушення, а факт заведення кримінальної справи за одним із злочинних діянь повинен був надавати право на розслідування всієї сукупності злочинів [22, с. 76].

Можливість порушувати кримінальну справу щодо конкретних осіб створювала ще одну практичну проблему. Остання виникала у зв'язку з реалізацією особою, щодо якої розпочато розслідування, права на оскарження цього рішення. Рішення оскаржувалося в цілому, і якщо виявлялося, що воно ухвалене без даних, які дозволяли стверджувати про вчинення кримінального правопорушення певною особою, то формально були підстави для скасування рішення, оскільки ним порушувалися права особи. А це вже було поєднано з труднощами у розкритті кримінального правопорушення, вчиненого іншими особами.

Отже, очевидною була необхідність появи функції захисту, а відтак і реальної можливості забезпечення прав особи, одночасно з виникненням зосередженого на певній особі кримінального переслідування, що обумовлювало потребу в наданні відповідного процесуального статусу цій особі одночасно з порушенням кримінальної справи (кримінального провадження). Саме із цього виходили розробники проекту КПК-1233 [23], відповідно до ст. 44 якого особа мала визнаватися підозрюваною, у тому числі у випадку порушення щодо неї кримінального провадження.

Далі закономірно виникає питання про якісну значеність фактичної підстави, у випадку наявності якої початок досудового розслідування щодо особи є правомірним. Як було зазначено у КПК 1960 року (ч. 2 ст. 98), обов'язок прокурора, слідчого ухвалити таке рішення пов'язувався з фактом встановлення особи, «яка вчинила злочин». Коментарі, як кажуть, зайві. Некоректність вжитого формулювання, у контексті регламентації завдань діяльності у дослідчому кримінальному процесі, є очевидною. По-перше, встановлення особи, яка вчинила злочин, не є і не може бути завданням першого етапу судочинства, інакше йому б довелось «нести» не підйомний тягар. За силою слова таке словосполучення звучить, мабуть, сильніше, ніж «обвинувачений у вчиненні злочину». По-друге, воно суперечило би конституційній засаді забезпечення презумпції невинуватості.

Поряд із цим не можна ігнорувати той факт, що дані про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, часто отримують саме у дослідчому провадженні, і саме на цій особі, яка фактично є підозрюваною, зосереджується кримінальне переслідування. Відтак особі має бути забезпечене право на захист, що повинно викликати до життя появу відповідної функції у кримінальному процесі (захисту). Оскільки це дійсно так, то цілком справедливим є розкриття особи вже на початковому етапі кримінального судочинства. Це не лише забезпечить її права, але і в багатьох випадках сприятиме неупередженості, всебічності та повноті розслідування, а також його оперативності, адже пред'явлення підозрюваним аргументів на свою користь може упередити «захопленість» однією версією та ухил у бік хибного, одностороннього шляху, забезпечити швидкість розкриття кримінального правопорушення, встановлення дійсно винних осіб.

Слід зазначити, що початок досудового розслідування за фактом вчинення кримінального правопорушення не позбавляє компетентну службову особу, яка здійснює досудове розслідування, права повідомити особу про підозру за наявності для того підстав.

Підсумок проведеного аналізу дозволяє нам погодитися з точкою зору, відповідно до якої кримінальна справа повинна завжди порушуватися, а досудове розслідування – розпочинатися за фактом вчинення кримінального правопорушення [24, с. 101].

Ми цілком підтримуємо законодавця у такій регламентації початку досудового розслідування, згідно з якою воно починається лише за фактом вчинення кримінального правопорушення. Подібне нововведення допоможе зняти низку невирішених до цього часу наукових та практичних проблем, що стосуються визначення правового статусу особи, щодо якої розпочате досудове розслідування; потреби у початку самостійних паралельних проваджень щодо декількох осіб.

На основі проведеного у цій статті дослідження можна зробити наступні висновки: 1) невстановлення однієї з ознак кримінального правопорушення (наприклад, його суб'єкта) не означає автоматичної відсутності підстави для початку досудового розслідування; 2) на момент початку досудового розслідування за ознаками кримінального правопорушення (за фактом) потрібно встановити ознаки, що відносяться до об'єкта й об'єктивної сторони певного складу кримінального правопорушення; 3) досудове розслідування має розпочинатися лише за фактом вчинення кримінального правопорушення; 4) у випадку, коли на момент початку досудового розслідування є дані, які свідчать про причетність особи до вчинення кримінального правопорушення, їй має бути повідомлено про підозру у цьому.

Проблема визначення підстав для початку досудового розслідування є важливою, а отже такою, що потребує подальших досліджень. Для повного її оп-

рацювання необхідно здійснювати подальші наукові розробки. Останні є доцільними за такими напрямками наукових розвідок: 1) допустимість проведення пізнавальних дій для встановлення підстав для початку досудового розслідування; 2) повнота викладення підстав для початку досудового розслідування в Єдиному реєстрі досудових розслідувань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белозеров Ю.Н. Законность и обоснованность возбуждения уголовного дела органами внутренних дел : уч. пособие / Ю.Н. Белозеров, В.В. Рябоконь. – М. : МССШМ МВД СССР, 1988. – 49 с.
2. Бородин С.В. Разрешение вопроса о возбуждении уголовного дела / С.В. Бородин. – М. : ВНИИ МВД СССР, 1970. – 116 с.
3. Муравьев К.В. Возбуждение уголовного дела в отношении лица : дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Муравьев Кирилл Владимирович. – Омск, 2005. – 236 с.
4. Михайленко А.Р. Возбуждение уголовного дела в советском уголовном процессе / А.Р. Михайленко. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1975. – 321 с.
5. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса / М.С. Строгович. – М. : Наука, 1970. – Т. 2. – 516 с.
6. Белозеров Ю.Н. Возбуждение уголовного дела : уч.-практ. пособие / Ю.Н. Белозеров. – М. : Изд-во МВД СССР, 1976. – 41 с.
7. Бородин С.В. Рассмотрение и разрешение органами внутренних дел заявлений и сообщений о преступлениях / С.В. Бородин, В.И. Елесин, М.Н. Шавшин. – М. : ВНИИ МВД СССР, 1971. – 50 с.
8. Крючатов В.А. Правовая природа возбуждения уголовного дела в советском уголовном процессе : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и теория оперативно-розыскной деятельности» / В.А. Крючатов. – Одесса, 1969. – 20 с.
9. Чельцов М.А. Советский уголовный процесс / М.А. Чельцов. – М. : Госюриздат, 1951. – 512 с.
10. Кузнецов Н.П. Доказывание в стадии возбуждения уголовного дела : дис. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Кузнецов Николай Павлович. – Х., 1980. – 219 с.
11. Лазарев В.А. Возбуждение уголовного дела как акт правового реагирования на преступные посягательства : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность». – Саратов, 2001. – 24 с.
12. Лобойко Л.Н. Актуальные проблемы доследственного уголовного процесса : дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Лобойко Леонид Николаевич. – Х. : Ун-т внутренних дел МВД Украины, 1997. – 209 с.
13. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений / В.Н. Кудрявцев. – М. : Юристъ, 1999. – 304 с.
14. Еремян А.В. Основание возбуждения уголовного дела : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и теория оперативно-розыскной деятельности» / А.В. Еремян. – М., 1990. – 25 с.
15. Усков Р.Г. Теория и практика проверки законности повода и установления основания к возбуждению уголовного дела : дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Усков Роман Геннадьевич. – М., 2000. – 231 с.
16. Николок В.В. Истребование предметов и документов в стадии возбуждения уголовного дела : уч. пособие / В.В. Николок, В.В. Кальницкий, В.Г. Шаламов. – Омск : Высшая школа милиции МВД СССР, 1990. – 76 с.
17. Химичева Г.П. Рассмотрение милицией заявлений и сообщений о преступлениях / Г.П. Химичева. – М. : Юрид. ин-т МВД России, 1997. – 138 с.
18. Жогин Н.В. Возбуждение уголовного дела / Н.В. Жогин, Ф.Н. Фаткуллин. – М. : Юрид. лит., 1961. – 205 с.
19. Гапанович Н.Н. Отказ в возбуждении уголовного дела / Н.Н. Гапанович. – Минск : Высшая школа, 1967. – 124 с.
20. Закон України від 5 жовтня 1995 року «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про боротьбу з корупцією» // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 34. – Ст. 268.
21. Зеленецкий В.С. Возбуждение уголовного дела / В.С. Зеленецкий. – Х. : Изд-во «КримАрт», 1998. – 340 с.
22. Якименко А.Н. О некоторых процессуальных вопросах, возникающих при рассмотрении дел в суде первой инстанции / А.Н. Якименко // Сов. государство и право. – 1986. – № 9. – С. 71–76.

23. Проект Кримінально-процесуального кодексу України, внесений на розгляд Верховної Ради України народними депутатами В.Р. Мойсиком, І.В. Вернидубовим, С.В. Ківаловим, Ю.А. Кармазіним (реєстраційний № 1233 від 13 грудня 2007 року) // [Електронний ре-

сурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webpro.surs.
24. Малярєнко В.Т. Перебудова кримінального процесу України в контексті європейських стандартів : монографія / В.Т. Малярєнко. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 512 с.

УДК 343.131.5(477)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧОГО АБО ПРОКУРОРА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Корчева Т.В., к.ю.н., асистент
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті розглядаються деякі питання, що стосуються оскарження учасниками кримінального провадження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування або прокурора на стадії досудового розслідування, й наводиться авторське бачення їх вирішення.

Ключові слова: оскарження, скарга, постанова, досудове розслідування, сторона кримінального провадження.

В статье рассматриваются некоторые вопросы, касающиеся обжалования участниками уголовного производства решений, действий или бездействия органов досудебного расследования или прокурора на стадии досудебного расследования, и приводится авторское видение их разрешения.

Ключевые слова: обжалование, жалоба, постановление, досудебное расследование, сторона уголовного производства.

Korcheva T.V. PROBLEMATIC QUESTIONS OF THE APPEALING DECISIONS, ACTIONS OR INACTIVITY OF THE INVESTIGATOR OR THE PROSECUTOR DURING THE PRE-TRIAL INVESTIGATION IN THE CRIMINAL PROCEDURE CODE OF UKRAINE

In the article same questions concerning of appeal against the decisions, acts or omissions of the bodies of the pre-trial investigation or the prosecutor in the stage of pre-trial investigation by the sides of the criminal proceedings have been considered and the authors vision of their solution has been given.

Key words: appeal, complaint, decision, pre-trial investigation, sides of the criminal proceedings.

Актуальність теми дослідження. Прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) – найважливіша подія у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві, що зумовлює початок нового етапу реформування кримінальної процесуальної діяльності. Разом із цим прийняття нового КПК України, яким запроваджено низку новел, викликало чимало проблемних питань, що потребують свого вирішення, що важливо як для теорії кримінального процесуального права, так і для правозастосовної практики.

Багато із запропонованих у КПК України норм на сьогодні ще не отримали практичного напрацювання. Саме тому вважаємо актуальним обговорення деяких процесуальних положень (у межах порушеної тематики роботи), які в подальшому створять необхідні умови для практичного застосування кримінальних процесуальних норм. Ці положення стосуються реалізації особами, які тією чи іншою мірою залучаються до роботи кримінального провадження або є безпосередніми власниками процесуальних прав: права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування. Здійснення вказаного права дозволяє названим особам брати активну участь у кримінальному провадженні, захищати свої права й виконувати відповідні процесуальні обов'язки.

Основна мета публікації – визначити та охарактеризувати проблеми, що виникають під час досудового розслідування в ході реалізації учасниками кримінального провадження свого процесуального права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора, і на підставі аналізу зазначених проблем внести авторські пропозиції, що стосуються змін у деяких нормах нового КПК України.

Виклад основного матеріалу. Одним із завдань кримінального провадження згідно зі ст. 2 КПК Укра-

їни є забезпечення охорони прав, свобод і законних інтересів його учасників. Це положення повністю відповідає ст. 3 Конституції України, визначає шляхи діяльності держави, що набуває особливого значення у процесі побудови України як правової держави [1]. Практичне здійснення цих конституційних засад у кримінальному процесі можливе лише за наявності в ході кримінального провадження усвідомлення кожною особою не лише власного процесуального статусу, а й своїх процесуальних прав і шляхів їх реалізації. Саме обізнаність кожного учасником щодо своїх процесуальних прав і дозволяє їм ефективно захищати свої процесуальні інтереси, виконувати відповідну процесуальну функцію в ході кримінального провадження.

Питання, що стосуються інституту скарги у кримінальному провадженні, неодноразово привертало увагу вчених-процесуалістів, зокрема були предметом дослідження таких учених, як М.С. Строгович, П.А. Лупинська, Л.О. Богословська, І.Л. Петрухін, В.М. Савицький, В.Т. Малярєнко, Ю.І. Стецовський, А.Р. Туманянц, О.Г. Шило, О.Г. Яновська та ін. Прийняття нового КПК України викликало потребу обговорення його положень, що цілком зрозуміло. Адже впровадження у правозастосовну практику деяких норм, які, по суті, є новелами для вітчизняного законодавства, вимагає пошуків нових поглядів на кримінальну процесуальну діяльність, критичного опрацювання як уже існуючих, так і нових теоретичних і практичних положень, що стосуються права особи на оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого чи прокурора, реалізація якого є одним із найважливіших елементів права на судовий захист.

У ст. 24 нового КПК України чітко встановлено, що кожному гарантується право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого в порядку, передбаченому